

TRANSILVANIA.

Brasovu, 24. Aprilie n. De astadi Gazet'a Transilvaniei in-
ceta a mai esi ca diurnalul oficiosu, in urma emisului c. r. guberniu
din 3. Aprilie an. c. Nr. 1380/8—8, si pe viitoriu ea va esi totu in
acelu costum imbracata, care e mai caldurosu pentru corpulu nostru
nationalu, pentru binele si fericirea viitoriului lui, a carei noastre pa-
trie si pentru drept'a infratire cu natiunile colocutore; epictulu ei
va fi spiritulu pazei, alu infratirei pe basea adeverului, a dreptatei si
egalitatei, spiritulu legalei aperi in contra asupririlor neomenose,
si tari'a lui va combate totu pasulu neconstitutionalu, tota minciuna si
faciari'a constitutionala, totu eschisismulu si tota rugina egoismului
celui atricatosu si a intrigeloru de clici, care se latiescu in calea feri-
cirea comune, cu unu cuventu, ea 'si va continua misiunea s'a in cu-
ratiuni'a consciintiei, de care s'a condusu, se conduce si se va con-
duce redac iunea ei, pana candu va fi protegeata de caldur'a si ajuto-
riulu solidaru alu fratiloru de lupta pentru rensirea natiunii
la limanulu doritu, la respectarea drepteloru ei pretensiuni si prin ace-
sta la actulu imbraciosiarei cu celelalte natiuni colocutore, pe catu
se pote mai solenelu. Asia fratiloru inainte! Lupt'a constitutionala
se o primimu si unulu faia cu o mie, ca dreptatea, ea dreptatea ne
ajuta la victoria, deca nu adi, mane.

Congregatiunea marcala in districtulu Fogarasiului.

(Capetu.)

Dupa publicarea conclusului in priviti'a limbii se scula unu ro-
manu renegatu cu cuvintele, ca nu'i bine, nu'i dreptu conclusulu s. a.
caruia ei reflecta Dn. capitanu: ca Domniului ne deschidendi gura
pana acum postesce ca presedintele sei fi scitu si opiniunea Dom-
niei sale. — Acestea iau fostu destulu ca se taca.

Acum trecura cu desbaterile la punctulu de alegerea membriloru
comitetului seu a reprezentatiunii districtuale, si dupa propunerea D.
pretoru Puscariu, ca numerulu membriloru se fia 100, fiindu ca dis-
trictulu prin incorporarea sateloru graniciere au crescutu tare, si asia
numai prin 100 membri se potu reprezenta de ajunsu tote clasele si
interesele.

Se scula eara numitulu renegatu cu gur'a mare, ca congregati-
unea nu e legala, fiindca orasienui nu sunt toti invitati, precum nici toti
posesorii mari, ca Mikes, Teleki, Bruckenthal etc.

Audi colo! — Dela 12 pana la 4 ore dupa prandiu iau fostu
legala congregatiunea, si acum de odata se prefacu in ilegalu. Illust.
Sa Domnulu capitanu ei recita totu procesulu convocarei, recunoscutu
si de Escel. Sa b. Kemény de bunu si potrivit cu instructiunea. Ad-
vocatulu Fulep inse declara, ca in contra procedurii Dn. capitanu nu
are nimicu, ca e amesurata instructiunii, dar' elu nu recunoase pe
ins'a instructiunea de legala, fiindca auctorulu ei, cancelariulu e ille-
galu, ba in urma si denumitoriulu acestuia; cu o vorba lui dela Im-
peratulu pana la congregatiune tote ei sunt ilegale, si la unu actu ne-
legalu nu pote lua parte.

Domnulu capitanu 'lu facu atentu, ca ce vorbesce, — ca Domnia-
lui prin fapta luandu parte la desbateri au recunoscutu legalitatea
congregatiunii, de altmintelega aici nimeni nu s'au adusu cu sila si
nici se tiene cu sila, fara bine se observe siacine, ce face si ce in-
cerca, nu cumva prin asemenea fapte se arunce patri'a in man'a anar-
chiei. —

La acesta se scula Fulep cu ceialalti magiari, afara de D. Jakob
György, si cu cuventulu, ca ei nu voru a lua parte mai incolo, esira
din congregatiune fara de a conturba linistea.

Acuma se lua la desbateri obiectulu propusu de D. Puscariu si
in urm'a se delipsa numerulu membriloru reprezentatiei la 100; si
dupa aceea D. capitanu apropienduse sera incheia adunarea, si incu-
noscentia poporulu, ca in diu'a urmatoare la 9 ore se voru continua lu-
crarile; poporulu se departa in cea mai solida linisce.

Ei dar' acum manevrulu de ser'a si din noptea aceasta este in-
terosantu.

Ser'a au adunatu fratii magiari pe mai multi dintre hoerii ro-
mani in casin'a magiara, le dederu de beutu peste mesura si invatian-
dui, ca pe Domniile cei de romanu pentru aceea iau pusu Imperatulu,
ca se insiele poporulu, ca si de aci incolo se romana stempelele, si
tabaculu totu asia cum sunt, si totuodata leau pusu si o chartia in-
nainte spre subscriere, dicundu, ca este una instantia, ca se incete mo-
nopolele s. a.

Inca noptea se facura mai multe insciintari Illustritatei Sale
Domnului capitanu despre fapta aceasta ordinara si uritu caracteri-
zatoare.

In 17. poporulu era adunatu in ordine, vinu si fratii magiari ce
parasira eri congregatiunea. Dn. capitanu deschise adunarea descope-
rindui celea ce i au insciintiatu in noptea trecute.

Dupa acesta se oiti si verificu protocolulu din 16. si fr. magiari
si insciintiaru proteste, le si dederu in scrisu. — Aici cauta se to
brinda mirarea, ca hoeratii nostri in locu de a subscrie protestu in
contra monopoleloru, subscrieser protestulu in contra limbii romane
de oficioasa, fara de a aci ce facu in betie. Si inoa fratii magiari, cari
obseru lucrulu pana la atat'a tribula, ca se se cetosca numela celoru
subscrisi si fiindu acesteia si de faia se se intrébe, ca cu voiea loru
li au scrisu numela (fiindca ei mai toti nu scriu serie.) Illust. Sa
le reflecta, ca acesta e datoria unui jude incuistoric; fara se pote ca
lucrulu va ajunge pana la judecatoria criminala, si atunci se voru in-
tréba cei subscrisi.

Dupa verificarea protocolulu fratii magiari, cari nu recunoscura
congregatiunea de legala, seu departatu ca si eri, inse acuma mersera
dupa ei si hoieratii aceia pe carii li tractara tota noptea, fiindu inca
si acuma ametiti de beutura, si fiindca asia era instruiti, ca se se
fiena de nemesii magiari, ca apoi tote le voru castigá.

Acuma congregatiunea pasi la alegerea celoru 100 membri ai
reprezentatiei districtuale, si fiinduse si acesta, Illust. Sa D. capi-
tanu supremu multiamu celoru de faia pentru portarea cea solida
din aceste 2 dile, si dupa ce i se multiamu Illust. Sa si din partea
poporulu pentru conducerea cea intielepta, Illustritatea Sa incheia ad-
unarea. Dupa acesta se aduse una bute de vinu si se petrecu tota
intre poporu.

Sera dede Illust. Sa un'a masa stralucita, la carea fura invitati
cunoscutii din siacare natiune. —

NB. Tocma ne sosi seirea ca hoerii aceia romani, cari subscri-
era protestulu magiariloru, desteptanduse din betia si audiindu, ca
ei ce au subscrisu, se gatescu se cera incuistiune criminala in con-
tra aceloru, cari iau insielatu.

— Tocma audimu, ca in urm'a protestulu magiariloru din Foga-
rasiu, o mana de omeni, vine Dn. Cons. Alduleanu ca comisariu in-
vestigatoriulu, si denumirile oficialiloru se facura din partea D. capitanu
supremu. — Romanii sunt in forte mare incordare si nice scirea dela
Vien'a, ce linistesce pe romani in priviti'a drepturiloru nationale, nu
i pote mulcomi de ajunsu. — Se astepta cu mare nerebdare, ca ce
dreptate se iesa la lumina in districtulu romanescu. —

Cincumare, in 20. Febrnariu 1861.

Eri sosindu s. comite b. Salmen aici — intre altele — vorbi ai la
romani in limb'a loru, le recapitula favorile ce gustara suptu regime-
le sasescu antemartiale neuitandu a'i face atenti, ca unulu dintre bu-
nurile constitutionalu totusi le lipsi, adeca reprezentanti'a in oficie si
comunitati, apoi i asigura ca la acum reaplacidata restauratiune a
vechiloru institutiuni si ei voru fi tractati pre basea egalei indrepta-
tiri si a fratietatei, invetiandu'i totuodata asi face cunoscuti candidatii
pentru oficie de gintea s'a, cari inse se aiba cerintiele legali dupa
puntele regulatiive, si le promise, cumca nesmintitu pre acestia ei va
respecta la candidatiune.

Lasamu tote alte la o parte si amintimu numai acestea: Romanii
dupa invitatiune a sera dederu Domnului comite de candidati pentru
oficie de scaunu pre singurii romani, ce au activatu cu bravura in
giurulu acest'a: D. Ioane Codru si Spiridonu Feti si fura ascurati
ca voru fi respectati.

Totusi la candidatiune astadi D. Codru fiindu propusi de consulu
dupa inlaturarea unui protestu de principiu; (nefiindu juristu nici po-
sesionatu in marginile scaunului), cu voturile, dupa cum se presupu-
nea securu (fiindu dintre 44 de deputati numai 4 romani) remase in
minoritate si se bucura numai de unu caru de complimente de cele
mai cu coda.

Jude regiu se alese dara Domnulu pretore locale Fr. Eitel, jude
de scaunu J. Welther, consulu Fridericu Schmidt, assesori consilia-
riulu din Orestia C. Kaufmann si A. Capesius, toti barbati vrednici,
dara ore cine ne va suplini pre Codru! —

Romanii ba si sasii ilu voru dori, pentruca dupa activitatea lui
se vedu urme fericitore.

Se nu credemu altoru referade mincinoase despre decursulu re-
stauratiunii de aici. —

se staruiesca la Maiestate, cá se se chiasa si Ardealulu cá parte intregitoare a Ungariei la diet'a ei. — Acestu proiectu se primi cu cea mai entusiastice vivate din partea fratilor unguri — eara romanii surprinsi prin cuvintele celea sirenice ale oratorului, candu era gata 5—6 de inai a ridica cuventu — enuntanduse cá proiectu, se si primesce. —

Siedint'a s'a inchisu. —

Acésta apucatura strategica lovi cá si unu fulgeru in romani. — O nemultumire grea cetia din feciele tuturor — eara posomorulu celu vedea feciele conducatorilor loru era semnu celu mai viu al unei consternatiuni amare si adunci, ce le apasá sufletulu loru. — Asemenea acelea, pe carea o simtia o armata, carea nu din lips'a curajului si a tapiceii, ci numai prin finet'a strategiei se vede respinsa de pe campulu gloriei; — dara ei de si astfelu sfarmati si delasati de ai loru, cari se imprastiara scarbiti pentru astfelu de procedura, — nu desperara pentru diu'a de mane.

In 20. Aprile dara verificanduse protocolulu, candu deveniramu la proiectulu D. conte Betlen — Dr. Ratiu basatu pe sentint'a D. conte postii cá ceea ce D. conte sprimá generalminte se se ia in detaiu astfelu cá

1) Natiunea romana prin un'a lege speciale adusa in diet'a tinenda aicea in Ardealu séu si in Ungari'a se se recunósca de natiune politica.

2) Nationalitatea romana si folosirea limbei ei se se garantéza prin unu articulu de lege osebitu.

3) Cá toti acei articuli de legi dietali — aprobatali si compilatali, cari prin sistem'a feudale s'au adusu spre rusinarea, dejosirea si bajocorirea natiunei romane, se se stérge. —

Puntulu primu produse o disputa infocata — D. Zeik ne batú cu tóte armele sofismeii vrendu a ne aratá, ca unu ce asemenea ar' fi dejositoriu chiaru pentru romani, acum, candu legile din 1848 garantéza tóte nationalitatile si e o contradicere a vrea a ridica aristocrazia politica; — dara Dr. Ratiu cu gravitatea de romanu celu caracteriséza, resfranse fórté frumosu asertiunile si argumentatiunile Dn. Zeik, aratandu ca, eo ipso, pentru ca romani pana acum n'au fostu recunoscuti prin lege cá natiune, comisiunea perm. in adres'a facuda sa'si descopere dorirea, ca diet'a se dechiare si pe romani de natiune politica — reintorcunduse la istori'a doredei, cá chiaru rezerv'a acesta a fr. unguri produse tóte nemultumirile nationalitatiloru, si tóte fatalitatile loru din 1848—49 si asia pentru odichnirea loru se vede constrinsu a pretinde, cá fr. unguri se dereaga si indrepte in 1861, ce au stricatu in 1848. — D. Groze printr'unu discursu mediulocu — lamuri, ca politic'a fr. unguri de astadi e o cristalisatiune a politiceii ce au urmatu Secheni si Kossuth, si fiindu doctrinati acum de ajunsu atatu prin fatalitatile aniloru 1848—49, catu si prin apasarea cea absolutistica a sistemii cadute, se dee garantii indestituitoare pentru romani, caci acelea apoi voru servi de unu muru neinvinsu si pentru fratii unguri.

In ataculu acest'a romanii fura sprijiniti si de Dn. jude primariu Viski, care din privint'a odichnirii romaniloru partini opiniunea Dn. Dr. Ratiu.

In urma ridicunduse Prota Turdei sprijini propusatiunea Dn. Dr. Ratiu in tóta estensiunea ei, observandu ca opiniunea D. Dr. nu e o opinie numai individuale, ci e opiniunea inteligintiei comitatului si chiaru a natiunei intregi, pentru acea atatu cá se'si salvéze consciint'a loru catu si cá se odichnésca pe connationalii sei, carii su fórté zelotipi in privint'a nationalitateru loru, alaturanduse pe lunga parere a D. Viski cerú, cá punctulu cuestionatu se intre in adresá astfelu precum la formulatu D. Dr. Ratiu.

Cu tóte acestea punctulu cuestionatu (ca cele 2 din urma nu le atacara nimeni) se petrecú la protocolu astfelu:

„Deodata comisiunea comitatensa permanenta descoperindu'si acea dorire, precum ca diet'a tieriei comune se pronuncie, cá precum tóte natiunile patriei, asia si natiunea romana are asemenea drepturi civile — cestiunea limbei se se garantéze prin lege deosebita. —

Cá tóte acelea legi, care dintre legile patriei in privint'a asta si anumitu a natiunei romane — su vatamátore, rusinatóre si bajocoritóre, espresé si anumitu se se stérge.“

Dupa aceasta D. supremu comite incunoscintandu pe comisiune, ca 2 amplotiati romani Grindeanu si Margineanu si-au datu dimisiunile propuse 2 unguri in locule si inchise siedintiele pentru astadata.

Cu tóte aceste facutau cei 6 romani destulu asteptarei connationaliloru sei din comitatu in 20. Aprile — judece celu ce cunósce mai de aprópe relatiunile Turdei. —

In urma observezu, cá fratii unguri facia cu romanii s'au purtatu cu tóta delicatetia, au incungiuratu cea mai mica vatamare — dara

zeu si romanii iau urmatu in tocmu intru tóte — spre onóre se le fi disu, ca au ascultat cu tóta patientia cuventarile romanesce. — Din observatiunile si reflexiunile Dloru ni se pareá, ca, de si nu depliu, celu puçinu pricepu binisioru limb'a romana. — Noi suntemu de parere, cá de si acum la inceputu ar' merge tréb'a cam invrestatu, totusi in scurtu, numai se vrea, vomu puté imitá in privint'a limbei pe Elveti'a séu Belgi'a cea luminata in tóte afacerile parlamentari. —

Unu romanu.

(Cá alausu din alte referate autentice mai notamu, ca aici inca s'au fostu bine calculatu, cá se se lee tóte in calopu, nelasandu timpu de rumegatu. — Cá unu curiosu tristu mai adangemu, ca pe candu comitele mehora in cuventare pe Seceni, Kemény Dénes, Szász Károly, la cuvintele: „Ha ók el is vèrztettek, de él a' nemzet“ (deca au si muritu ei, mai traiesce natiunea), atunci se sfarmá corulu Casinei, unde se tienú restauratiunea, periclitandu pe multi si sfarticandu magiarce, doborindu pene lungi, si rumpendu pinteii, la unii si pelea obrasului, ba unulu periclitanduse asia, de a 3-a di a si muritu. Comitete la intristarea tuturor dise: rossz jel, reu semnu. — Deci gura buna si curagiu nedumeritu si cu fratii magiari ne vomu intielege si mai bine.) —

Telegramu.

Pe st'a, 27. Aprile. Mare chaosu. Stare pe locu a judecatiei, Missits, Bica, Papp s'au verificatu. Popa nu resignéza. Comitatulu Carasiului au alesu de deputati: pe D. Andreiu de Mocioni, Maniu, Pascu, Fauru.

РЪСПИСУРІ.

Din protokólele konferinçei nacionalle se mai aflá esemplare de daté. Преглэд 40 кр. т. а.

Андатэ дэпэ че ва дитра прецлэд есемпларелорэ трэмісе дпафарэ, ва маі еші о брошурікэ адресатэ капіторэ націоніи зпгхрешті, кэ привіре ла леціле апробатале, ла зпівне ші ла ахтопсіа націоналэ а романіторэ. —

— Кэ пэблікареа колателорэ ла фондлэд Газ. гестіуі Шинкаіанлэ маі аштепаці пэцінлэ кэ тоціі, пе кэндэ зріденца лэкреріорэ ва маі дпчета. —

Escriere de concursu.

Пентрэ оквиареа постлэлі де дпвэцторіх ла шкóла романэ (пріма класэ) гр. ресэвр. дп комэна Чакова, кэ каре постэ е дппрезнатэ зпл саларіх анвалэ де 200 фр. в. а., 8 ордіе кэвіче де летне (дін каре дпсэ аре а се дпкэзі ші одаіа шкóлеі), 25 метрете пожоніче де грлэ (кареле се пэтеште дп бані гата дэпэ прецлэд тэрглэлі, стэцторіх дп тімплэ де 3 лэні), 15 пэці лэтпэрі ші кортелэ ліберэ.

Компетіторіи зл де а'ші аштерне пегіцісіале сале провэззте кэ докзмітеле печесаріе ла прімаріи комэнеі Чакова, дп рес-тімплэ де зпа лэпэ де зіле дела пэблікареа ачестлэ конкэрсэ.

Чакова, дп 30. Мартіе 1861.

Schieszler,
жэделе тэрглэлі.

(2—3)

ДНШТИИЦАРЕ.

Din partea comitatelái Karashé se adáche la pэблікэ кэпоштіпэ, кэткэ комітетлэ перманентлэ алэ ачестлэ комітатэ дп шедінца са цінэцэ дп Лэгожэ дп алэ 3-леа ші зіледе зрлэторэ а ле лэнеі лэі Априле 1861, — дін кэкса кэ тэрглэлі де цэрэ а Сеп-Цеорцілэлі де естімлэ дін Лэгожэ, каре ші-арэ лэа дпчеллэлі дп алэ 3. Маіх к. поэ, каде де дэпэ ріглэлі оріенталэ токмаі пе зіледе серлэторіорэ де Пашті, — ла стрлэксэ прін дечісінеа Прлэлі 189, пе 10. Маіх а. к. адэкэ пе Віпереа пайте де Дхміпекэ Томеі.

Лэгошэ, дп 13. Априле 1861.

Dr. Азреліх Маніх,
патаріх прімаріх алэ комітат. Караші.

2—3

Кэрсэріле ла вэрсэ дп 26. Априле к. п. стаж ашеа:

	Вал. азст.	фр. кр.
Газетіні дп срлешті	7	1
Азгеслэргэ	147	50
Londoné	148	—
Дптрлэстлэлі націоналэ	76	50
Облігаціле металіче екл де 5 %	65	50
Акцііле валкэлі	720	—
„ кредитлэлі	163	40

Din comitatul Zarandului.

E tempulu cá se mai scriemu ceva si din acestu comitatu; e tempulu se vedemu cumu mai curgu lucrurile si aici.

Asiu vré din tóta inima cá se facu o scurta istoria a comitatului nostru, pentru cá se vedemu prin cate fatalitati si trasu-impinseturi a trecutu acestu „meru de cërta“ din vécuri incóce; ma neci tempulu, neci diurnalele nu ne iér-ta se facemu multa istoria acumu candu evenimentele de di vinu cá torenteale unulu dupa altulu, si cauta a se inregistrà tóte pentru viitoriu.

Asiá istoria o voiu face de alta data; acumu voiu descrie trei dile in Zarandu: un'a, 28. Martiu, diu'a in care s'a tînutu congregatiunea generale; alta, 3. Aprile, diua in care s'au alesu deregatorii comitatului; si a treia, 10. Aprile, diua in care a venit u comisiune regésca pentru realizarea anesiunei comitatului catra tíera ungrésca.

Scimu ca pentru comitatul nostru se denumi de prefeptu séu comite supremu D. Ioane Piposiu. Acesta abiá ajunsese la marginea comitatului de catra Deva, si abiá fú bineventatu si salutatu atatu din partea romanilor catu si din partea magiarilor — si indata a potutu vedé dificultatile cu cari va avé de a se luptá in pusetiunea deregatorie sale. Magiarilor nu le-a cadíutu neci acéa bine, ca pentru ce prefeptulu comitatului nostru nu li s'a aretatu imbracatu in atila si in pinteni; si s'a maniatu apoi ca, cumu de celu d'antaiu cuventu alu prefeptului n'a fostu dechiararea sea neconditiunatu pentru constitutiunea si legile ungrésca din 1848/9? Era romanii anca ar' fi vrutu cá se 'lu saluteze cá pe prefeptulu unui comitatu ce este parte integrante si nedespártita a Transilveniei. Ci romanii totusi l-au primitu cu tóta sinceritatea si cordialitatea, cugetandu de o parte a nu impedecá reorganizarea comitatului, si convinsi fiindu de alta parte ca prin acést-a li se da cea mai buna si mai legale ocaziune de a 'si spune dorintiele si pretensiunile loru atatu in respectulu limbei, catu si in obieptulu de anesiunea comitatului catra tíer'a ungrésca.

In acéste jurstari, in acéste cugete si dispusetiuni de anima ale magiarilor de o parte, si ale romanilor de alta parte — se tînú in 22. Martiu o conferentia preliminar, la carea luatu parte unu numeru insemnatu atatu din intelegentia romana catu si din cea magiara. In acésta conferentia toti s'a invoitu cá se se tiena o congregatiune generale, cu distintione numa ca magiarii ar' fi vrutu cá aceea se se convóce pe basea legiloru din 48; éra romanii, nepotendu recunóscce valórea legiloru din 48, au fostu de parere cá la conchiamarea congregatiunei se se observe diplom'a din 20. Octombrie 1860, biletele respektive, si instruptiunile, cá adeca in congregatiunea generale se fia reprezentate tóte clasele si interesele acestui comitatu.

Asiá in acestu intielesu s'a convocatu congregatiunea generale pe 28. Martiu a. c.

28. Martiu 1861.

Voi'a tuturoru erá, cá congregatiunea se se tiena suptu ceriulu liberu. Tempulu erá amenu, ceriulu serinu. Pe la 9 óre erau adunati cu totii in curtea caselor de comitatu, loculu destinatu pentru adunare; de aci mersera cu totii la beseric'a romana, de unde dupa invocarea spiritului santu se intorsera la loculu adunare. Prefeptulu fú invitatulu la adunare prin o deputatiune de siese membri, trei romani si trei magiari. La intrarea sea in adunare, se audira „Vivate“ si „éljen“. Dupa ce si-a ocupatu scaunulu de presiedintia, a tînutu o cuventare in limb'a romana, cu care a dechiaratu congregatiunea de deschisa. Cuprinsulu, séu mai bine program'a ce se cuprinde in acésta cuventare, è: constitutiunismu adeveratu; observarea caliloru de transitiune la acestu constitutionismu, date de maiestate si guvernulu; infratirea adeverata si solida a popóreloru patriei si in specie locuitoriloru din acéstu comitatu; si de aci — binele si fericirea patriei, si a nósra a tuturoru.

Totu acésta cuventare o spuse si in limb'a magiara.

Aci se scóla D. Baló Mihály, si saluta pe comitele supremu in limb'a maghiara. Dar' abiá 'si fini salutarea scrisa in spiritulu cu totulu ungrésca, si abiá se denumi apoi D. Georgiu Laslo (romanu) de notariu alu congregatiunei — si indata se redica D. Kirényi Lajos cu protestulu in contra acelu pasiu alu comitelui, ca a deschisu congregatiunea in limb'a romana, afirmandu D. Kirényi, ca acesta e in contra legei, de óra ce limb'a magiara e dechiarata de limb'a oficiósa in Ungari'a.

Nu potemu negá, ca acestu protestulu, iesitu mai multu

din patima decatu fundatu pe vreo lege, a indignatu animele romanilor, si credemu ca chiar' si din magiari a fostu un cari n'au consentitu cu acelu protestulu. Ci romanii a aflat ocaziunea chiar' binevenita de a discutá caus'a limbei. Dec

D. Amos Francu luá cuventulu, si aréta ca D. comite supremu au avutu totu dreptulu de a deschide adunarea in limb'a romana, pentruca: mai nainte de tóte vorbesce la maioritate de poporu romanu, care are lipsa se intielega acelu mai mare deregatoriu alu comitatului; apoi chiar' rescriptele imperatesci concedu cá in congregatiunile comitatens se 'si vorbésca fiacare limb'a sea; si apoi chiar' si Marestatea Sa a avutu in considerare maioritatea poporului romanu de aici, candu a denumitu unu comite supremu de romanu pentru acestu comitatu; si apoi pentruca nime nu póte aretà ca deschiderea congregatiunei in limb'a romana ar' fi in contra legiloru; ér' legile Ungariei nu potu fi oblegatorie pentru acestu comitatu. — Mai combate apoi legile transilvane din a. 1848, si se deschiara pentru Diplom'a din 20. Oct. 1860.

D. Ribitzei Ferenz vre se arete ca limb'a magiara e decretata prin lege de limb'a oficiósa in Ungaria, si se provóca la biletulu de mana catra cancelariulu barone de Vay. — Vorbesce apoi unu altu ungru, apera legile din 48 si dice ca in intielesulu acestora limb'a magiara e limb'a oficiósa, si asiá numa in acésta limb'a se póte duce si protocolulu congregatiunei.

Aci luá parola D. Dr. Hodosiu, dar' unii magiari, si in specie D. Ribitzei, nu 'lu lása se vorbésca, dicundu ca ar' fi strainu si nu 'lu cunóscu. Ci Doctorulu Hodosiu, facundu-se ca ar' fi venitulu in confusiune, cá apoi pe cei cari redicasera cuventulu in contra lui se'i aduca chiar' in confusiune si rusinare, 'si produce nu numa plenipotentia dela o comuna, ci spune ca are si proprietate in Zarandu; a intrebatu apoi, de póte dar' se vorbésca? si chiar' cei ce la numitu strainu, si cei ce ia disu ca nu'lu cunóscu, au respunsu ca: póte*). Asiá incepú a vorbi, si aretandu ce este institutul de comitatu, dise, ca fundamentulu de constituirea comitatelor e votulu universale, precumu votulu universale e fundamentulu organizarii comunelor — acestu votu e dreptulu neviolaveru alu individulu. Dar' individulu mai are si alte drepturi nealienaveri, precumu libertatea de a vorbi, libertatea de a 'si exprime cugetele in ori ce limba iar' placé, libertatea conscientiei etc. etc.; chiar' asiá si comunele; si chiar' asiá si comitatele cá persóne morali séu juridice 'si au drepturile sale nealienavari, precumu este libertatea si independentia de a dispune si administrá lucrurile si causele sale atatu politice catu si juridice si economice; ba comitatulu are anca dreptulu si la o specie de legislatiune, in catu adeca, comitatulu prin reprezentantii sei in congregatiunile comitatensi póte face si statute despre causele sale interne; acestu dreptulu alu comitatelor 'lu aflamu scrisu chiaru si in legile ungrésca; asiá tripartitul dice: unaquaque regio, vel provincia, vel civitas sibi jus municipale vel statutarium condere potest; jus autem municipale est jus positivum alicuius loci, quod in illo duntaxat municipio ac loco servetur. Si éra intr'unu altu articlu de lege se dice, ca congregatiunile au dreptulu de a delibérá despre tóte obieptele quae totum circum concernunt. Intre acéste obiepte se póte numerá si caus'a limbei, si comitatulu in puterea dreptului seu atatu natiunалу catu si positivu de municipalitate, póte se decida, care se fia limb'a de administratiune politica si giudiciale, séu care se fia limb'a oficiósa in comitatu.

Premitiendu acéste, a propusu cá: nu numai protocolulu congregatiunei de astadi se se duca in limb'a romana, ci limb'a romana se se dechiaré de limb'a oficiósa in comitatu — respektandu si limb'a magiara.

Acésta propunere, dise mai incolo, nu e neci in contra dreptului naturei, neci in contra dreptului positivu, cu atatu mai pucinu in contra dreptului popóreloru; daru ca e natiunale, pentruca cintesce la binele si fericirea publica, si la impacarea poporului de aici; ea nu e neratiunale neci atunci candu ar' fi in contra legei positive; demnitatea, si numerositatea romanilor plusquam absoluta in acestu comitatu — o poffesce; principiulu de libertate natiunale — o desidera; egalitatea natiunalitatiloru o demenda. Suveranulu chiar', anca a pronunsiatu egalitatea popóreloru din imperiulu seu;

*) Aci nu potemu a nu observá ca, de erau romanii atatu de pedanti cá cei ungru, apoi poteau se intrebe pe D. Komáromi: ca cine, si de unde e? de óra ce acestu ungru nu e nece locuitoriu, neci proprietariu in Zarandu, si neci plenipotentia dela vreo comuna n'au avutu; ci romanii totusi lua lasatu se vorbesca in congregatiune.

diplom'a din 20. Octombrie 1860 vorbesce chiaru; apoi atate ordinatiuni cate a iesitu in anulu trecut pentru respectarea limbei poporului — sunt argumente de le poti prinde cu man'a. Afara de aceste, chiaru si legile din 48, cari de altminterea nu decretéza nicairi limb'a magiara de limb'a oficiósa, dar' chiaru aceste legi concedu in partile anese, cá in puterea statutelor proprii se-si folosésca limb'a materna. Acestu argumentu 'lu aducemu, nu ca dóra amu recunósec reaprivarea legiloru din 48, neci ca dóra amu recunósec a acestu comitatu de parte anepsata la tíera unгурésca, ci numa pentrucá se véda fratii magiari ca chiaru si legile loru, la cari cu atata predileptiune fora fine se provóca, si de cari cu atata carbicositate se tienu, anca vorbescu in partea nóstra. — Aci oratorele s'a adresatu catra magiari si i-a intrebatu, ca: aflandu-se ei in starea in care suntu romanii, n'ar' pretinde óre totu aceea ce pretindu romanii? pentruce dar' se opunu atata, si nu vreu a recunósec pentru romani aceea ce ei (ungurii) acuma au? Binele patriei pretinde dela noi cá se ne intielegemu unii cu altii; o fericire ne ascépta pe toti, séu — unu periclu ne va cutropi pe toti. Observati slavismulu si germanismulu; amenduóe aceste elemente cintescu la unitatea séu a unui'a séu a celuiialtu numa cu nimicirea Austriei si pe ruinele ungariloru si romaniloru se póte realisá

Ce se tiene de biletulu de mana catra cancelariulu barone de Vay, la care biletu se provóca D. Ribitzei, oratorele observa numa atata, ca acelu biletu suna catra cancelariulu Ungariei, ér' comitatu nostru nu se tiene neci-decumu de Ungari'a, ci elu e parte integrante a Transilvaniei. „Mi veti dice, se cautu la comitele care e in medi-loculu nostru, óre acest-a nu e denumitu la propunerea cancelariului barone de Vay? prin urmare ca acésta anca ar' fi o fapta probatória, ca comitatu Zarandului se tiene de Ungari'a si nu de Transilvani'a. Ci io ve intrebú, óre nu totu D. vóstra diceti ca tóta cancelaria Ungariei si tóta cancelaria Transilvaniei e nelegale? si totusi ati primitu comitii si v'ati organisatu comitete. Asia si noi l-am primitu cá medi-locu prin care se ne potemu esprime liberu si in forma legale voi'a comitatului. Candu a esitu diplom'a din 20. Octombrie 1860, care a securu integritatea si autonomi'a provinciiloru, candu a esitu biletele de mana de acelasi datu, atunci Zarandulu s'a tienutu de Transilvani'a; neci de atunci incóce n'a mai esitu neci lege neci ordenatiune formalmente publicata, prin care s'ar' fi anepsatu acestu comitatu catra tíer'a unгурésca. Asia comitatu nostru e parte integrante a Transilvaniei; si nu biletele de mana catra cancelariulu Ungariei, ci cele indreptate catra contele de Rechberg si catra cancelariulu Transilvaniei, se potu referi si aplicá la comitatu Zarandului. Din aceste se vede dar', ca anesiunea nu s'a facutu; pentruca acésta anesiune depinde dela . . .

Aci D. comite supremu intrerumpe pe vorbitoriu, si-i dice se nu vorbésca despre anesiune. Éra oratorele díse: bine, asiadar' voiu vorbi de altadata, acumu 'mi repetiescu numa propunerea mea de mai nainte.

A vorbitu apoi D. Alesandru Siulutiu, totu pentru limb'a romana, pentru diploma si in contra legiloru din 48. Au adusu inainte si conclusele adunarei natiunali din 1. Ianuaru a. e. si candu a disu, ca noi recunóscemu acele concluse de ale nostre, atunci toti romanii din congregatiune a respunsu: „asia e, noi le recunóscemu de ale nóstre.“ Mai díse apoi ca, oficialii de comitatu se nu se aléga numa din Zarandu, ci din tóta tíera; apoi ca, dreptulu de a alege deputati se se estinda pene la cea mai seraca clase a poporului; si in urma ca, pene la aducerea altoru legi prin dieta, se remana legile austriace in aptivitate.

Aci a urmatu apoi cetirea decretului de denumire a comitelui supremu, apoi cetirea si depunerea juramentului. Comitele a depusu juramentulu si in limb'a romana, ceea ceea facutu o impresiune fórté placuta la romani.

La cetirea juramentului, fece D. Ribitzei observatiunea, ca acela nu cuprinde cuventulu „constitutiune“, prin urmare ca acestu defectu ar' fi bine a se supleni inserandu acelu cuventu in juramentu. Ci D. protopopu Moga 'lu reflepta, ca congregatiunea nu e competente a modifica séu a schimba formul'a juramentului.

Dupa aceste au mai vorbitu dintre romani D. Ieronimu Moga, apoi DD. protopopi Moga si Moldovanu Petru, si altii, totu in intielesulu cumu au vorbitu ceialalti romani.

(Va urma.)

Sancelu, 18. Aprile 1861.

Dupa mesurile, ce vedim, cá le a luatú pana acum Il. Sa D. comite s. gr. Betlen Farkas alu comitatulu nostru: Cetate de balta, nu scim dupa cari instructiuni, avemu pucine prospecte de ceva bene pentru romani, cu tote cá eli forméza in solidum maioritate in acestu comitatu.

Tote se facu de nobis sine nobis, apoi poftim viatia constitutionale! Il. Sa Comitele supremu Lupu B. dupa consvatiurile preliminare avute nu scim cu cene? de buna seama numai cu ai sei, ca precum scim de aci nu fúnime chiamatu deintre romani la acele consvatiuri, macaru ca am avé si noi cate unu inteligente cu ceva pricepere, si cu vreo mosiora aci cum suntu: d. e. A. Bl. prof. N. M. oficialu c. r. si T. Fr. proprietariu, ba si cate unu preutu mai luminatu si bravu cum e d. e. Z. Br. —

Il. Sa D. Comite supremu dupa constatiurile preliminare avute pote numai cu nobilii magiari, inscientiá cumca in 22. Aprile a. c. va pune in lucrare organisarea comitatului seu. Spre acestu scopu tramite in comunele nostre comisari cu instructiuni, cá in fiacare comuna se se alega cata unulu seau doi deputati spre a se tramite pre díu'a prefipta la San. Martinu, residentia comitatului nostru. Inse in alegerea deputatiloru, precumu audim, nu se prea urmase vreo proportiune si eli se alegu numai deintre mireni (apoi nemesiutii magiari póte toti voru merge?) er' preutii nostri nici celi mai solidi, nu se luau in consideratiune (!) cá unii, cari n'ar' fi indreptatiti la alegerea comitetului comitatense (sa se, indese, ca dreptu au.)

Tocma astadi venira si in comun'a nóstra trei membrii cá comisari, deintre cari unulu e romanu anumitu parochulu din Panade I. Ign.. Aesti comisari provocara comun'a, cá se si aleaga si ea doi deputati la comitetulu de organisare alu comitatului. Inse acesta comuna, doriendu a-si vedé respectate dupe dreptate drepturele si interesele sale natiunale, in intielesulu inaltei diplome si alu inaltelor autografe impetatesci, prein organele sale dechiara, cá ea nu póte tramete deputati la unu comitetu, in adunare compusa in adinsu asi'a, catu natiunea romana care forméza maioritatea si care contribue in mesura mai mare la tóte sarcinele publice prein urmare si la platirea oficialiloru comitatensi, se fia eschisa dela representanti'a cuvenita ei dupa dreptate; ei pretensera cá se se tiena adunari marcale, la care se liae parte toti celi indreptatiti dupa censulu de 8 fl. v. a. cum si toti acelia, carora legea electorale le da acestu dreptu dupa pusetiunea loru si fore de censu; altminterlea eli nu voru lua nece o parte si pre oficialii impusi fora de voli'a loru neci ei voru poté considerá de alesii sei. Se aude ca in asemene intielesu ar' avé de cugetu se se dechiare si unele alte comune dein giurulu nostru.

Amara fratietate! Unde se prevede cate ceva maioritate seau influentia a romaniloru, se lieau tóte precautiunile catu cu titlu de instructiuni, catu fore de ele, numai cá noi se fimu cod'a altora, si destinati a purtá numai sarcinele, er' dein derepturi se ni-se dee numai catu prisosesce altora, si numai acolo, unde le vine bene la socotél'a fratiloru nostri. Ni se promitu munti de aur, inse ce folosu déca limb'a nóstra, tesaurulu, oh! tesaurulu celu mai scumpu 'al esistentiei nostre natiunale nu va fi respectata, caci si pana acum, chiaru si instructiunea data comisariiloru, cari venira la noi, si care instructiune tiente ca comitate romane, inca a fostu compusa in limb'a magiara, si numai la poft'a urgente a poporului, s'a talmacitu in limb'a romanesca. Apoi éراسi ce folosu, ca cativa romani oficiali, déca in comitetulu comitatense nu vomu mai poté avé si alti romani spre a influentia in afacerile comitatense, si a representá dorintiele, interesele si pretensiunile drepte ale poporului nostru.

Poftim Domniloru mei! se chime cá deputati cate unulu seau doi ómeni din fiacare comuna, si apoi pre preutime, carea la noi forméza cea mai sanetósa si mai mare parte a inteligentiei, o trecu cu vederea. Acestea nu ni-se parú a fi semne de fratietate sincera, si de egalitate! Pentru ce se nu lieae parte si preutimea nostra la afacerile comitatului? acum candu tóte confesiunile se bucura de asemene indreptatire, si candu preutimea si dealmentrelea se tiene de clasa onoratoriloru cu dreptu actuale fora de censu.

Insedaru se nevoliescu a ne amagi cu vorbe dulci, candu faptele ne amarescu anim'a, si ne ranescu pana la sufletu.

Insedaru am dori noi din tóta anim'a nostra cea sincera a incheié fratietate sincera si durabile cu fratii magiari, candu se vatama cu tóta ocaziunea legaturele sante ale fratietatii sincere! O tempora! o mores! — Noi inse ne vomu miscá si mai departe pentru aperarea dreptului. — Multi.

